

Голові спеціалізованої вченої ради
Д 26.129.01 Академії муніципального
управління МОН України
проф. Т.В. Івановій

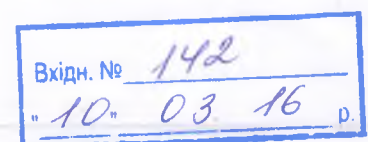
Відгук

офіційного опонента доктора наук з державного управління,
професора Мельниченка Олександра Анатолійовича
на дисертацію Беляя Сергія Вікторовича на тему "Механізми державного
врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру в Україні",
подану на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління
за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Хоча Україна частково
здолала негативні ефекти попередніх криз, але катастрофічне падіння обсягів ви-
робництва, зниження ділової активності суб'єктів господарювання, масштабне
безробіття, "параліч" платіжно-розрахункової системи й криза банківської лікві-
дності, скорочення імпорту та експорту, зменшення доходів бюджету і валютних
надходжень при значному нагромадженні зовнішньої та внутрішньої заборгова-
ності, істотне зниження реальних доходів і рівня життя населення не лише засві-
дчили нераціональність структури та рівня розвитку окремих елементів і підсис-
тем економіки, а й чітко відобразили недоліки та прорахунки в антикризовій по-
літиці держави. Означене підтверджує актуальність дисертаційного дослідження
Беляя С. В., а з'ясовані ним положення дозволяють удосконалити механізми
державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру в
Україні.

**Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекоменда-
цій, сформульованих у дисертації.** Наукові положення, висновки й рекоменда-
ції, що містяться у дисертації та винесені на захист є достатньо обґрунтованими.
Вони базуються на поглибленому дослідженні та узагальненні значного обсягу
наукових джерел, присвячених розробці механізмів державного управління. Сис-
тематизація наукових фактів у дисертаційному дослідженні Беляя С. В. здійснена
шляхом використання загальнонаукових і спеціальних методів.

У дослідженні дисертант висвітлив витоки та особливості соціальних криз
(с. 41-51); довів зв'язок між кризовими явищами соціально-економічного харак-

теру та рівнем національної безпеки (с. 81-94) й надзвичайними ситуаціями соціального характеру (с. 126-128); виокремив форми прояву масової протесаної активності громадян і механізми державного врегулювання кризових явищ (с. 144-149), а також роль соціальних мереж у цьому процесі (с. 163-166); оцінив рівень загроз виникнення кризових явищ соціально-економічного характеру в регіонах України (с. 234-235); вивчив стан справ щодо організації взаємодії сил охорони правопорядку в умовах надзвичайних ситуацій соціального характеру (с. 300-301); розробив стратегію функціонування механізмів державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру (с. 323-335); вдосконалив підхід до підготовки фахівців з врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру задля їхнього подальшого працевлаштування до відповідних ситуаційних центрів і груп (с. 356-373); навів особливості практичного використання програмного модулю "Аналітика" як механізму моніторингу кризових явищ соціально-економічного характеру (с. 378-386).

Структура дисертаційної роботи є логічною та послідовною, матеріал викладено згідно плану дослідження. Наукові положення та рекомендації, сформульовані С. В. Белаєм ґрунтуються на комплексному аналізі наукової літератури, опрацюванні великої кількості емпіричного матеріалу. У цілому можна констатувати аргументованість і завершеність загальних висновків дисертації. Розділи ґрунтуються на результатах проведеного дослідження та відображають зміст викладеного матеріалу.

Наукове значення дисертаційного дослідження, достовірність і новизна наукових положень. У дисертаційній роботі отримано нові достовірні результати, які в сукупності сприяють розв'язанню важливої науково-прикладної проблеми розроблення нових та удосконалення існуючих механізмів державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру в Україні. Автор уперше науково обґрунтував теоретичні засади державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру шляхом виявлення кризових явищ сучасного суспільства (с. 44-47); розроблення моделей впливу кризових явищ соціально-економічного характеру на розвиток соціально-економічної системи та стан безпеки України (с. 210-213); розроблення методологічного підходу до формування механізмів державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру (с. 258-319).

Важливе практичне значення мають пропозиції автора з удосконалення комплексний механізм державного врегулювання кризових явищ соціально-

економічного характеру (с. 260-262), елементами якого є: превентивний механізм державного врегулювання кризових явищ (с. 276-279); механізм взаємодії органів державного управління та органів місцевого самоврядування з громадськістю під час врегулювання кризових явищ (с. 290-291); механізм взаємодії сил охорони правопорядку з місцевими органами влади під час врегулювання кризових явищ (с. 295-299); механізм державного врегулювання кризових ситуацій за масовою протестною участю населення (с. 312-319).

Здобувач пропонує для подальшого розвитку організаційно-функціональну структуру органів державного управління, що здійснюють врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру на основі створення міжвідомчих регіональних ситуаційних центрів, до складу яких входять представники сил охорони правопорядку, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування та організацій громадянського суспільства, що відрізняється від існуючих можливістю залучення громадськості (с. 351-355).

Слід зазначити, що дисертаційна робота Белая Сергія Вікторовича на тему "Механізми державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру в Україні" є завершеним науковим дослідженням, яке містить значущі теоретичні положення, результати аналізу та конкретні пропозиції щодо вдосконалення механізмів реалізації соціальної та економічної політики держави.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання. Зміст дисертаційної роботи відзначається послідовністю досягнення поставленої мети за рахунок реалізації завдань дослідження. Аналіз змісту дисертації, опублікованих праць та автореферату підтверджує достатній ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, що містять у собі нові ідеї щодо шляхів вдосконалення державної політики у цій царині.

Результати дисертаційного дослідження С. В. Белая передбачають науково-теоретичне обґрунтування методологічних засад і практичних рекомендацій щодо розроблення нових й удосконалення існуючих механізмів державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру в Україні.

Основні теоретичні положення, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження реалізовані під час формування й реалізації державної соціальної та економічної політики органів державної влади, а також використовуються в навчальному процесі, про що є відповідні довідки.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях. Основні положення дисертації викладені в авторефераті та обговорені на 51 науково-практичних конференціях і круглих столах за участю дисертанта. Основні наукові положення дисертації, які відображають наукову новизну, винесену на захист висвітлено в двох монографіях (у т.ч. 1 – одноосібній), в 24 статтях у наукових виданнях, затверджених МОН України як фахові з державного управління, 6 статтях у зарубіжних виданнях і 44 тезах у матеріалах наукових комунікативних заходів.

Ідентичність змісту автореферату та основних положень дисертації. Дисертація та автореферат оформлені відповідно вимог МОН України. Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації, яка достатньою мірою розкриває досліджувану проблему.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Загалом позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження, необхідно зробити певні зауваження та вказати на деякі положення роботи, що викликають дискусію:

1. Більш логічною вбачається така послідовність окремих структурних елементів дисертації: Розділ 1 – "Концепція дослідження..." (§ 2.1), "Сутність криз..." (§ 1.3), "Причини, умови та наслідки їх виникнення..." (§ 1.4), "Теоретичні засади сучасних криз..." (§ 1.2), "Місце криз в системі державного управління..." (§ 1.5). Розділ 2 – "Правовий механізм..." (§ 2.2), "Організаційний механізм..." (§ 2.4), "Методологічні засади..." (§ 2.5), "Сучасні концепції врегулювання криз..." (§ 1.1). При цьому "Сучасний стан моніторингу..." (§ 2.3) є аналітичним, а тому це розділ 3.

2. Характеризуючи кризові явища сучасного суспільства (§ 1.2), слід було б більш детально висвітлити витoki та особливості не лише соціальних, а й економічних криз, оскільки вони є взаємообумовлюючими та актуальними для України.

3. Автор правомірно зазначає, що корупція в суспільстві є як джерелом кризових явищ соціально-економічного характеру, так і самим цим кризовим явищем (с. 64). При цьому тотожного твердження заслуговують й інші наведені ним феномени (бідність, майнова диференціація...) (с. 58-63). При цьому додаткових аргументів потребує твердження, що саме "катастрофічно високий рівень корупції є основною причиною виникнення кризових явищ в українському суспільстві" (с. 75).

4. Додаткових пояснень потребує: представлення "механізму державного врегулювання кризових явищ як послідовності систем забезпечення внутрішньої та громадської безпеки, а також охорони громадського порядку" (с. 146); віднесення до одного блоку "зарубіжного досвіду" та "механізмів державного врегулювання" (с. 158), хоча такий досвід є основою для формування та вдосконалення механізмів.

5. З незрозумілих причин у науковій новизні не відображено: *дістало подальшого розвитку*: 1) сутність таких понять: "соціальний конфлікт" (с. 47), "якість життя" (с. 71), "система забезпечення національної безпеки" (с. 90), "індикатор" (с. 192), "комплексний механізм державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру" (с. 259-260), "соціальний діалог" (с. 287), "державний механізм взаємодії органів державної влади з громадськістю..." (с. 290), "механізм взаємодії сил охорони правопорядку з місцевою владою..." (с. 295); 2) розуміння концептуальних засад "стратегії функціонування механізмів державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру" (с. 323-335); *вдосконалено*: "класифікацію механізмів правового реагування з врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру" (с. 117-118, 129), "методику оцінки кризових явищ соціально-економічного характеру" (с. 196-201).

6. Також слід було б: забезпечити пропорційність окремих структурних компонентів дисертації (розділ 3 – 95 с., розділ 4 – 65 с.; § 4.1 – 5 с., § 3.4 – 28 с.); виправити граматичні помилки та дрібні вади оформлення; забезпечити стилістичний перехід у висвітленні окремих взаємопов'язаних проблем (с. 72-73); уникати спонтанних згадок про "механізми державного врегулювання кризових явищ" (с. 58, 94, 130), хоча висвітленню сутності цього поняття наведено на с. 151-153, а також неодноразових згадок про "події "Арабської весни"" (с. 41, 81, 115, 163, 181, 308), оскільки дослідження присвячене кризам саме в Україні; уникати огляду понятійного апарату у останніх (конструктивних) розділах; навести перелік комунікативних заходів, на яких дисертант оприлюднював результати власних досліджень (с. 14-16) не лише за хронологією, а і з розподілом за їх статусом; уникати дублювання по тексту дисертації переліку науковців (с. 19, 25, 28, 32, 36, 65-66, 115, 152, 265, 271-272, 280, 293, 308, 346-347), які своєю більшістю вже наведено у вступі (с. 5-6); виправити назву рис. 3.4 з "Механізми..." на "Послідовність проведення..."; окремі рисунки (1.1; 1.5; 1.8; 2.1; 2.3; 2.5) та таблиці (3.1) можна зобразити як текст, що не погіршить сприйняття наведеного ма-

теріалу, а ті з них, що займають цілу сторінку й більше – розмістити в додатках (рис. 1.7; 1.10; табл. 5.1); не допускати невиправданого розриву таблиць (1.3; 3.3; 5.1; 5.2); розмежувати сутність дефініцій "державне управління" та "державне врегулювання".

Проте, вищенаведені зауваження та дискусійні положення суттєво не знижують загальну наукову цінність дисертаційного дослідження.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Белая Сергія Вікторовича на тему "Механізми державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру в Україні" є самостійним, завершеним, логічним науковим дослідженням, що вирішує важливу проблему в галузі науки державного управління щодо обґрунтування напрямів удосконалення механізмів реалізації соціальної та економічної політики держави та розробки рекомендації щодо їх запровадження в діяльність органів державної влади. Дисертація характеризується новизною одержаних результатів і висновків, має теоретичне й практичне значення та відповідає вимогам "Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника", затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її автор, Бейла Сергій Вікторович, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління

Офіційний опонент:

професор кафедри публічного адміністрування
у сфері цивільного захисту Національного
університету цивільного захисту України
доктор наук з державного управління, професор

О. А. Мельниченко

"04" березня 2016 р.

Підпис О. А. Мельниченка засвідчую:

проректор з наукової роботи НУЦЗУ
доктор технічних наук професор

В. А. Андронов

Голові спеціалізованої
вченої ради Д 26.129.01
Академії муніципального
управління

ВІДГУК

офіційного опонента доктора наук з державного управління, професора Мерзляк Анжели Віталіївни на дисертаційну роботу Бєлая Сергія Вікторовича на тему: «Механізми державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру в Україні», подану на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління

Актуальність теми дисертації, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Світова практика виникнення кризових явищ соціально-економічного характеру засвідчує, що кризові явища виникають як в розвинутих країнах Західної Європи так і в країнах, що розвиваються. Так, зміна соціально-економічної політики Греції, Іспанії, Португалії, Італії, Молдови та ін. країн спричиняли появу масового невдоволення громадян на соціально-економічному підґрунті. Події останніх років в Україні супроводжувалися виникненням і розвитком кризових явищ соціально-економічного характеру. Найбільш загрозливими з них є високий рівень корупції, бідності, значна майнова диференціація населення, відсутність середнього класу, соціальна нерівність, і як результат соціальна напруженість тощо.

За таких умов органи державного управління і органи місцевого самоврядування повинні впроваджувати дієві механізми врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру. Усе вищенаведене актуалізує загальну

Вхідн. № 143
" 10 " 03. 2016 "

необхідність дослідження питань розроблення нових та удосконалення існуючих механізмів державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру.

Актуальність теми дослідження підтверджується і тим фактом, що виконана Белаєм С.В. робота спрямована на реалізацію Рішень Ради національної безпеки і оборони України від 06.05.2015 р. «Про Стратегію національної безпеки України» та 18.02.2015 р. «Про додаткові заходи щодо зміцнення національної безпеки України», введених в дію указами Президента України від 26.05.2015 р. № 287/2015 та 12.03.2015 р. № 139/2015.

Дослідження виконувалося у розрізі науково-дослідних робіт Національної академії Національної гвардії України за темами: «Розроблення та наукове обґрунтування механізмів взаємодії та порядку сумісних дій органів державної влади, місцевого самоврядування з силами охорони правопорядку в умовах виникнення кризових ситуацій соціального характеру» (номер держреєстрації 0111U009274), «Удосконалення системи державного управління забезпечення внутрішньої безпеки держави» (номер держреєстрації 0113U007109), «Обґрунтування методологічних підходів прогнозування кризових явищ в українському суспільстві шляхом використання інструментів геопросторового та статистичного аналізу» (номер держреєстрації 0113U003364) та Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України за темою «Державне регулювання ринку об'єктів інтелектуальної власності в умовах економіки знань» (номер держреєстрації 0112U000468).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна.

Наукові положення, висновки та рекомендації, що містяться у дисертації і винесені на захист, є обґрунтованими. Вони базуються на поглибленому вивченні та узагальненні значного обсягу наукових джерел, а саме: Конституції України, законів України, законодавчих актів Кабінету Міністрів України, указів Президента України, міжнародних пактів та конвенцій, даних суспільних фондів

та проектів ООН і ОБСЄ, даних Державної служби статистики України, результатів соціологічних опитувань громадських організацій та досліджень вітчизняних і зарубіжних учених.

Здобувачем чітко визначено мету, сформульовано завдання, предмет та об'єкт дисертаційної роботи. У вирішенні поставлених у дисертації завдань автором використано широке коло методів дослідження, а саме: функціональні положення теорії державного управління, соціальної економіки, економічної теорії, системного аналізу, а також сукупність інших загальнонаукових і спеціальних методів.

Аналіз змісту дисертації, опублікованих праць та автореферату підтверджує достатність обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, що містяться у дисертації і виносяться на захист. Основні результати дисертаційного дослідження було оприлюднено автором та отримало позитивну оцінку.

У першому розділі здобувач здійснив огляд наукових робіт, присвячених державному врегулюванню кризових явищ соціально-економічного характеру, дослідив теоретичні засади кризових явищ суспільства, визначив сутність, причини, умови та наслідки кризових явищ соціально-економічного характеру, та визначив їх місце в системі державного управління безпекою України.

Здобувачем розроблено модель впливу кризових явищ соціально-економічного характеру на розвиток соціально-економічної системи і доведено, що кризові явища соціально-економічного характеру негативно впливають на людей та соціально-економічний розвиток (с. 54-57), і розроблено модель виникнення та впливу кризових явищ соціально-економічного характеру на стан безпеки України (с. 91-94).

Дисертантом надано авторське визначення кризових явищ соціально-економічного характеру, якими в українському суспільстві, на думку автора, є високий рівень бідності населення, значна майнова диференціація, соціальна нерівність, відсутність явно вираженого середнього класу (с. 58). Також автором встановлено, що у системі забезпечення безпеки України особливе місце належить протидії наслідкам кризових явищ соціально-економічного характеру,

які мають конфліктну природу : масові заворушення, безлади, заколоти, революції, і які становлять найбільшу загрозу.

У другому розділі Бєлай С.В. формує загальну концепцію проведення дослідження з розроблення нових та удосконалення існуючих механізмів державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру, здійснює аналіз правового механізму врегулювання цих явищ в Україні, розглядає сучасний стан моніторингу кризових явищ соціально-економічного характеру в українському суспільстві, досліджує вітчизняні організаційні механізми врегулювання цих явищ, визначає методологічні засади функціонування та розвитку механізмів державного управління в сучасному суспільстві.

Заслуговує на увагу методологія формування механізмів державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру, що включає етапи: аналіз, розроблення теоретичного аспекту; організаційний аспект, розроблення методологічного базису; перевірка на адекватність (157-158).

Основна суть дисертації полягає в тому, що розвиток механізмів державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру полягає в обґрунтуванні та розробленні механізму моніторингу кризових явищ соціально-економічного характеру та комплексного механізму державного врегулювання цих явищ. Саме ці аспекти в роботі й досліджує здобувач.

У третьому розділі автор уперше обґрунтував розроблення механізму моніторингу кризових явищ соціально-економічного характеру, що складається з механізму пошуку у мережі Internet ознак появи кризових ситуацій, механізму оброблення статистичних даних та механізму оцінювання й механізму прогнозування кризових явищ.

На наш погляд, найбільш значимим є механізм оцінювання кризових явищ соціально-економічного характеру, який заснований на моделі оцінювання рівня загроз соціально-економічного характеру, яка складається з чотирьох рівнів загроз (низький, підвищений, високий, критичний), що наглядно характеризують стан безпеки держави в цьому напрямку (209-211). Також, привертає увагу

запропонована модель поведінки органів виконавчої влади загальної компетенції, органів місцевого самоврядування та сил охорони правопорядку за рівнями загроз соціально-економічного характеру, що є складовою частиною єдиної державної системи попередження виникнення кризових ситуацій (211-213).

У четвертому розділі автором уперше обґрунтовано комплексний механізм державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру. З цією метою в роботі запропоновано нові підходи щодо удосконалення превентивного механізму державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру, механізму взаємодії органів державного управління та органів місцевого самоврядування з громадськістю під час врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру, механізму взаємодії сил охорони правопорядку з місцевими органами влади під час врегулювання кризових явищ, а також набули подальшого розвитку нові підходи до механізму державного врегулювання кризових ситуацій за масовою протестною участю населення.

Привертає увагу превентивний механізм державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру, в структурі якого використані найбільш перспективні підходи до вирішення цього питання, а саме: антикорупційні заходи, заходи з впровадження інновацій у виробництво, створення умов інвестиційної діяльності та розвитку державно-приватного партнерства. Також за позитивне вважаємо, що автор особливу увагу приділив питанню протидії корупції та розвитку державно-приватного партнерства задля чого сформував відповідні структурну схему розроблення державної цільової програми антикризової спрямованості у соціально-економічній сфері (с. 269-271) та структурну схему розроблення державної цільової програми щодо розвитку державно-приватного партнерства в Україні (с. 275-276).

У п'ятому розділі здобувачем розроблено стратегію функціонування механізмів державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру, ураховано зарубіжний досвід для визначення заходів щодо вдосконалення механізмів державного врегулювання кризових явищ соціально-

економічного характеру, надано пропозиції з удосконалення організаційно-функціональної структури органів державного управління, що здійснюють врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру та запропоновано шляхи щодо удосконалення системи підготовки фахівців з врегулювання цих явищ, визначено перспективні складові механізмів державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру.

Автор зазначає, що впровадження в практичну діяльність комплексного механізму державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру потребує підтримки, яку надає механізм моніторингу кризових явищ соціально-економічного характеру, тому що найважливішою умовою запобігання кризових явищ є своєчасний аналіз і розпізнавання такої ситуації.

Головні положення наукової новизни тісно пов'язані з результатами вирішення автором основних завдань дисертаційної роботи. Особливо слід визначити положення наукової новизни за якими вперше:

обґрунтовано теоретико-методологічні засади державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру шляхом виявлення кризових явищ сучасного суспільства (с. 41-65); розроблення моделей впливу кризових явищ соціально-економічного характеру на розвиток соціально-економічної системи (с. 54-57) та стан безпеки України (с. 91-94); розроблення методологічного підходу до формування механізмів державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру (с. 151-160);

розроблено механізм моніторингу кризових явищ соціально-економічного характеру (с. 163-171), що оснований на методах статистичного та геоінформаційного аналізу та передбачає виявлення у мережі Internet ознак виникнення кризових ситуацій (с. 171-186), оцінювання рівня загроз соціально-економічного характеру (с. 208-236), а також здійснення прогнозів розвитку кризових ситуацій з метою їх подальшого врегулювання (с. 236-254);

сформовано комплексний механізм державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру (с. 258-262), елементами якого є: превентивний механізм державного врегулювання кризових явищ (с. 263-279);

механізм взаємодії органів державного управління та органів місцевого самоврядування з громадськістю під час врегулювання кризових явищ (с. 280-292); механізм взаємодії сил охорони правопорядку з місцевими органами влади під час врегулювання кризових явищ (с. 292-307); механізм державного врегулювання кризових ситуацій за масовою протестною участю населення (307-320):

Одним з найбільш вагомих, з огляду на зміст дисертаційного дослідження є вдосконалені автором :

превентивний механізм державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру в Україні, що на відміну від існуючого, передбачає широке залучення громадськості, впровадження програмно-цільового підходу, елементами якого є превентивні і репресивні антикорупційні заходи, заходи з розвитку державно-приватного партнерства та створення умов розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності (с. 263-279);

механізм взаємодії органів державного управління та органів місцевого самоврядування з громадськістю під час врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру із застосуванням заходів з підвищення якості соціальної взаємодії та формування соціального діалогу на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях, що відрізняється від існуючих поширеним діяльності органів соціального діалогу не лише на врегулювання проблемних ситуацій між роботодавцями й працівниками, а й на врегулювання кризових явищ в цілому (с. 280-292);

механізм взаємодії сил охорони правопорядку з місцевими органами влади під час врегулювання кризових явищ, що базується на теорії взаємодії організаційних систем та відрізняється від існуючих застосуванням заходів з визначення чинників, форм, способів, напрямків та ефективності організації взаємодії (с. 292-307).

Становлять значний інтерес також такі положення наукової новизни, що пов'язуються з подальшим розвитком:

механізм державного врегулювання кризових явищ за масовою протестною

участю населення, який складається з систем забезпечення внутрішньої безпеки, громадської безпеки і охорони громадського порядку, що на відміну від існуючих, характеризується науковим обґрунтуванням достатності та законності застосування заходів з припинення масових заворушень, своєчасної їх профілактики й прогнозування (307-320);

понятійно-категорійний апарат науки державного управління шляхом уточнення сутності таких дефініцій: «кризові явища соціально-економічного характеру» (с. 56-58), «механізм державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру» (с. 151-155), «механізм моніторингу кризових явищ соціально-економічного характеру» (с. 130-131);

організаційно-функціональна структура органів державного управління, що здійснюють врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру на основі створення міжвідомчих регіональних ситуаційних центрів, до складу яких входять представники сил охорони правопорядку, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування та організацій громадянського суспільства, що відрізняється від існуючих можливістю залучення громадськості (с. 346-355).

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях.

За результатами наукового дослідження за темою дисертації автором опубліковано 79 наукових праць загальним обсягом 59,68 друк. арк., із яких особисто автору належить – 44,26 друк. арк., серед них: 1 одноосібна монографія, 1 колективна монографія, 33 статті (зокрема, 24 статті у наукових фахових виданнях, 6 статей у наукових періодичних виданнях інших держав, 3 статті у наукових фахових виданнях інших галузей наук), 44 публікації за матеріалами наукових конференцій (в списку публікацій, виконаних у співавторстві і поданому в авторефераті, представлено особистий внесок здобувача).

Основний зміст дисертації повно відображений в авторефераті.

Важливість одержаних здобувачем результатів для науки і практики.

Дисертаційна робота Беляя С.В. є завершеним науковим дослідженням і

містить розв'язання важливої наукової проблеми стосовно науково-теоретичного обґрунтування методологічних засад і практичних рекомендацій щодо розроблення нових та удосконалення існуючих механізмів державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру в Україні.

Наукові положення, висновки та рекомендації, які виносяться на захист, здобуті автором самостійно і викладені у наукових працях. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використано лише ті матеріали, які належать особисто авторіві.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що основні положення і висновки, подані у дисертації, доведені до рівня методичних розробок та практичних рекомендацій. Результати дисертації використані в практичній діяльності органів державного управління, місцевих органів виконавчої влади і в навчальному процесі у вищих навчальних закладах.

Зокрема, у діяльності: Департаменту зовнішніх зносин, зовнішньоекономічної та інвестиційної діяльності Луганської обласної державної адміністрації, Департаменту з питань внутрішньої політики Донецької обласної державної адміністрації, Департаменту з підвищення конкурентоспроможності регіону Харківської обласної державної адміністрації, штабу Головного управління МВС України в Запорізькій області, тренінгового центру Головного управління МВС України в Дніпропетровській області та Головного управління Національної гвардії України. Результати дисертації також впроваджені у науково-педагогічну діяльність Національної академії Національної гвардії України та Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Відзначаючи загальний високий рівень обґрунтованості теоретичних і методичних положень дисертаційної роботи, її цілісність та логіку викладу матеріалів, разом з тим можна зробити декілька зауважень і звернути увагу на дискусійні положення дисертаційної роботи Бєлая С.В.:

1. У першому розділі дисертації в підрозділі 1.2 на рисунку 1.3 (с. 50) автор наводить наступні форми політичного насилля, які визначає світова соціологічна

думка: безлади, заколоти та внутрішня війна. На наш погляд, наведена термінологія на сьогоднішній час є застарілою та сам термін «політичне насилля» наразі не використовується.

2. Під час розроблення механізму моніторингу кризових явищ соціально-економічного характеру автор дуже ґрунтовно розкрив таксономічний метод оцінювання соціально-економічних процесів, кластерний аналіз методом k-середніх та здійснив його модифікацію, прогностичний метод згладжування та його складові – метод ковзних середніх та експоненціальне згладжування, прогностичну лінійну модель Брауна та апробував ці підходи на соціально-економічних індикаторах. Однак поза увагою залишилися метод сценарного моделювання, а саме запропоноване рефлексивне управління на с. 252-253 дисертації.

3. На с. 232 дисертації здобувач здійснив кластерний аналіз рівня загроз соціально-економічного характеру безпеці держави в областях України у 2005 – 2009 роках за методом k-середніх та наводить недоліки цього підходу. Однак при цьому постає питання, навіщо було наводити цей аналіз, якщо метод k-середніх надалі в роботі критикується і здійснюється його модифікація?

4. Під час розроблення комплексного механізму державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру, структурна схема якого наведена в четвертому розділі рисунком 4.1 (с. 261), здобувач дуже ґрунтовно зупинився на розробленні механізмів державного управління, що більшою мірою стосуються питань врегулювання наслідків кризових явищ соціально-економічного характеру. На наш погляд, більш потребують уваги та розроблення економічний механізм врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру, та його інструменти на що автору потрібно звернути увагу в подальших наукових дослідженнях.

5. У п'ятому розділі дисертації в підрозділі 5.1 автор розробив стратегію функціонування механізмів державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру (с. 323-335) в якій сформовано три варіанти їх функціонування: оптимістичний, песимістичний та базовий. Здобувачем обрано базовий варіант сценарію, який ґрунтується на припущенні, що кризові явища

соціально-економічного характеру можливо ідентифікувати та спрогнозувати з достатнім рівнем імовірності і таким чином запобігти їхній появі та вжити заходів заздалегідь. Він враховує положення оптимістичного сценарію щодо підтримання в суспільстві високого рівня та якості життя населення й не скасовує положення песимістичного сценарію щодо протидії соціальній напруженості. Однак зазначеного наукового здобутку не має серед наукових результатів дисертації. Тому доцільно було б додатково відобразити положення наукової новизни з цього питання.

6. В п'ятому розділі в підрозділі 5.5 (с. 374-378) автор визначає перспективні складові механізмів державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру. Погоджуємося з цими перспективними складовими, однак зауважимо, що дисертація тільки б виграла, якщо б автор розробив перелік практичних заходів, які необхідно виконати для їх впровадження.

Вищенаведені зауваження та недоліки не впливають на загальну позитивну оцінку та не знижують наукову і практичну цінність дисертаційної роботи Беляя С.В.

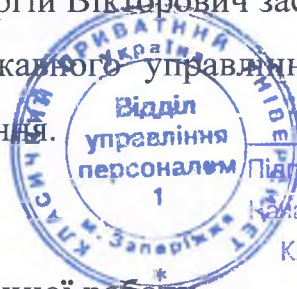
Загальний висновок.

Дисертаційна робота Беляя С.В. на тему «Механізми державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру в Україні» є завершеною кваліфікаційною науковою роботою, яка присвячена вирішенню актуальної наукової та практичної проблеми щодо розроблення нових та удосконалення існуючих механізмів державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру в Україні.

Подана до захисту дисертація написана науковим стилем, матеріал викладений у логічній послідовності, висновки науково обґрунтовані та підтверджуються результатами спостережень. Наукові результати проведених досліджень опубліковані у фахових виданнях.

На підставі викладеного можна зробити висновок, що дисертація Беляя Сергія Вікторовича на тему «Механізми державного врегулювання кризових явищ

соціально-економічного характеру в Україні» відповідає п.п. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів» затвердженого постановою Кабінету міністрів України від 24.07.2013 р. № 567, що висуваються до докторських дисертацій, а її автор Белай Сергій Вікторович заслуговує присудження наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління.

Підпис А.В. Мерзляк засвідчую
 Начальник відділу управління персоналом
 Класичного приватного університету
 " " " 20 р.
 Підпис

Офіційний опонент:

**проректор з науково-педагогічної роботи –
 директор інституту управління
 Класичного приватного університету,
 доктор наук з державного управління, професор**

А.В. Мерзляк

Підпис засвідчую:

Перший проректор

Класичного приватного університету,

доктор економічних наук, професор

О.В. Покатаєва

Голові спеціалізованої вченої ради
Д. 26.129.01 в Академії
муніципального управління
д.держ.упр., доц. Н.О. Шевченко

ВІДГУК

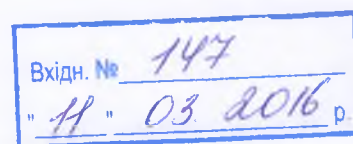
офіційного опонента на дисертаційну роботу
Белая Сергія Вікторовича «Механізми державного врегулювання кризових
явищ соціально-економічного характеру в Україні», яка представлена на
здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління
за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління

Актуальність обраної теми та її зв'язок з науковими програмами, планами та темами

Питання врегулювання кризових явищ завжди посідало одно з перших
міст у системі забезпечення безпеки любого суспільства як за античних часів,
так і в сучасних суспільствах. Нажаль розвиток цивілізацій тільки загострює
проблематику рівня життєдіяльності населення. Кризові явища соціально-
економічного характеру наразі виникають в більшості країн світу, останні
світові події доводять, що чим слабкішою є економіка та відповідно соціальне
забезпечення населення, тим більшою є вірогідність загострення кризових
явищ. Сучасне становище України доводить необхідність розвитку механізмів
державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру.

Таким чином, актуальність такого дослідження підтверджується
потребами держави і суспільства у врегулюванні кризових явищ соціально-
економічного характеру. Зазначені кризові явища впливають вкрай негативно
як на соціально-економічний розвиток регіонів держави, так і на рівень та
якість життя населення, а також на стан забезпеченості громадської безпеки.

Дисертація спрямована на реалізацію Рішення Ради національної безпеки
і оборони України від 18.02.2015 р. «Про додаткові заходи щодо зміцнення
національної безпеки України» введеного в дію указом Президента України від
12.03.2015 р. № 139/2015 та Рішення Ради національної безпеки і оборони
України від 06.05.2015 р. «Про Стратегію національної безпеки України»
введеного в дію указом Президента України від 26.05.2015 р. № 287/2015.

Крім цього дослідження виконувалося у розрізі науково-дослідних робіт Національної академії Національної гвардії України та Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України за темами: «Розроблення та наукове обґрунтування механізмів взаємодії та порядку сумісних дій органів державної влади, місцевого самоврядування з силами охорони правопорядку в умовах виникнення кризових ситуацій соціального характеру» (номер держреєстрації 0111U009274), «Удосконалення системи державного управління забезпечення внутрішньої безпеки держави» (номер держреєстрації 0113U007109), «Обґрунтування методологічних підходів прогнозування кризових явищ в українському суспільстві шляхом використання інструментів геопросторового та статистичного аналізу» (номер держреєстрації 0113U003364) «Державне регулювання ринку об'єктів інтелектуальної власності в умовах економіки знань» (номер держреєстрації 0112U000468).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність і новизна

Наукові положення, висновки та рекомендації, що містяться у дисертації, в достатній мірі обґрунтовані. Виконане дослідження, свідчить про обізнаність дисертанта з науковими працями вітчизняних і зарубіжних вчених, в яких досліджуються проблеми врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру.

Методологічну основу дослідження становлять положення теорії державного управління, соціальної економіки, економічної теорії, системного аналізу, а також сукупність інших загальнонаукових і спеціальних методів. Кваліфіковане їх використання дозволило дисертанту зробити особистий внесок у розвиток концептуальних положень, методології та методичного забезпечення механізмів державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру в Україні, довести рекомендації та пропозиції до рівня їх практичного використання.

Логічна структура дисертаційної роботи визначається її метою – обґрунтування теоретико-методологічних засад і практичних рекомендацій щодо розроблення нових та удосконалення існуючих механізмів державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру в Україні.

Наукова новизна результатів дисертаційної роботи визначається сукупністю обґрунтованих і розроблених концептуальних положень,

методологією та методичним забезпеченням формування і розвитку механізмів державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру, застосування яких на практиці створить передумови для покращення рівня та якості життя населення.

Белаєм С.В. обґрунтовано теоретико-методологічні засади державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру шляхом виявлення кризових явищ сучасного суспільства та розроблення моделей впливу кризових явищ соціально-економічного характеру на розвиток соціально-економічної системи та стан безпеки України, що наведено у першому розділі дисертації на стор. 41 – 94. Також автором розроблено загальну концепцію та методологічний підхід до формування механізмів державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру на стор. 97 – 114, 151 – 160.

Найбільш вдало, на наш погляд, подано модель виникнення та впливу кризових явищ соціально-економічного характеру на стан безпеки України (стор. 91 – 94), що ураховує зовнішні чинники, а саме геополітичний вплив на Україну, та внутрішні – неефективна діяльність влади та ін.

Здобувач розробив механізм моніторингу кризових явищ соціально-економічного характеру, що оснований на методах статистичного та геоінформаційного аналізу та передбачає механізм виявлення у мережі Internet ознак виникнення кризових ситуацій, який наведений на стор. 171 - 186, механізм оцінювання рівня загроз соціально-економічного характеру, який наведений на стор. 208 - 236, а також механізм прогнозування кризових явищ, який наведений на стор. 236 – 254.

На особу увагу заслуговує механізм виявлення у мережі Internet ознак виникнення кризових ситуацій, який дозволяє за допомогою використання текстових шаблонів здійснювати пошук у мережі Internet текстових файлів з метою оцінювання поточної ситуації і прогнозування виникнення кризових ситуацій за масовою протестною участю населення в регіонах держави для їх подальшого врегулювання, структура якого наведена на стор. 183.

Автор сформував комплексний механізм державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру, елементами якого є: превентивний механізм державного врегулювання кризових явищ, що наведений на стор. 263 – 279; механізм взаємодії органів державного управління та органів місцевого самоврядування з громадськістю під час врегулювання кризових явищ, що наведений на стор. 280 – 291; механізм

взаємодії сил охорони правопорядку з місцевими органами влади під час врегулювання кризових явищ, що наведений на стор. 292 – 306; механізм державного врегулювання кризових ситуацій за масовою протестною участю населення, що наведений на стор. 307 – 319.

Найбільш необхідним наразі в умов загострення кризових явищ соціально-економічного характеру є механізм взаємодії органів державного управління та органів місцевого самоврядування з громадськістю під час врегулювання кризових явищ, структура якого наведена на стор. 291, що дозволяє розширити діяльність органів соціального діалогу саме для врегулювання кризових явищ, а не тільки врегулювати проблемні ситуації між роботодавцями й працівниками.

Також дисертантом розвинуто понятійно-категорійний апарат науки державного управління шляхом уточнення сутності таких дефініцій: «кризові явища соціально-економічного характеру», «механізм державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру», «механізм моніторингу кризових явищ соціально-економічного характеру» та удосконалено організаційно-функціональну структуру органів державного управління, що здійснюють врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру.

Отже, отримані автором наукові результати мають високий ступінь обґрунтованості, що підтверджується узагальненням значної кількості фундаментальних праць вітчизняних і закордонних вчених, використанням великого обсягу статистичної інформації, достатньою апробацією та впровадженням у практичну діяльність.

Теоретична цінність і практична значущість наукових результатів

Наукове значення результатів дисертаційного дослідження полягає у вирішенні актуальної науково-практичної проблеми – науково-теоретичному обґрунтуванні методологічних засад і практичних рекомендацій щодо розроблення нових та удосконалення існуючих механізмів державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру в Україні.

Практична цінність результатів дослідження полягає у тому, що сформульовані в дисертаційному дослідженні положення у вигляді науково-методологічних узагальнень та прикладних практичних рекомендацій використовуються в практичній діяльності органів державного управління, місцевих органів виконавчої влади і в навчальному процесі у вищих навчальних

зкладах. Вона підтверджується їх впровадженням у діяльність Харківської, Донецької, Луганської обласних державних адміністрацій, Головних управлінь МВС України в Запорізькій та Дніпропетровських областях та Головному управлінні Національної гвардії України, а також у навчальний процес Національної академії Національної гвардії України та Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ (Додатки, с. 463 – 473).

Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях

За темою дисертації здобувачем опубліковано 79 наукових праць, серед них: 2 монографії (1 одноосібна), 33 статті (зокрема, 24 статті у наукових фахових виданнях з державного управління, 6 статей у наукових періодичних виданнях інших держав, 3 статті у наукових фахових виданнях інших галузей наук), 44 тези наукових форумів і конференцій. В опублікованих працях здобувача відображено сутність отриманих результатів виконаного дослідження та їх наукова новизна. Результати дослідження доповідались і отримали позитивну оцінку на науково-практичних конференціях, апробацію результатів дисертаційної роботи слід вважати достатньою.

Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертаційна робота написана діловою українською мовою науковим стилем, логічно, з використанням спеціальної термінології.

Зміст автореферату й основних положень дисертації є ідентичним. Автореферат за змістом відображає текст дисертації.

Зміст дисертаційної роботи відповідає вимогам МОН України до дисертаційних робіт такого рівня.

У тексті докторської дисертації не були запозичені положення кандидатської дисертації.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Оцінюючи в цілому достатній рівень розробки теоретико-методологічних і методичних положень, практичних рекомендацій, обґрунтованість наукових висновків та пропозицій, необхідно відмітити, що деякі положення є дискусійними.

1. На початку дисертації у першому розділі дисертант здійснює огляд наукових робіт присвячених державному врегулюванню кризових явищ соціально-економічного характеру. При цьому автор розглядає це питання за такими напрямками: розвиток соціально-економічних систем як середовища виникнення кризових явищ соціально-економічної природи; стан людського розвитку, життєдіяльності людини в суспільстві, дослідження рівня та якості життя населення; безпековий аспект життєдіяльності людини в умовах кризових явищ соціально-економічного характеру, питання соціальної напруженості, соціальних конфліктів та взаємодії органів державної влади з населенням за таких умов; антикризове управління в різних сферах соціально-економічних систем; моніторинг кризових явищ та припинення кризових ситуацій за масової протестною участю населення.

На наш погляд, це є дуже широке поле для аналізу літературних джерел, доречно було б звужити рамки цього дослідження та більш якісно розглянути наукові праці. Однак це авторська позиція здобувача, проведений ним аналіз на достатньому рівні виявив стан розробленості наукової проблеми.

2. У першому розділі на рис. 1.7 (стор. 76) автор наводить структуровану схему причин, сутності та наслідків кризових явищ соціально-економічного характеру та доводить, що кризові явища соціально-економічного характеру призводять до виникнення соціальної напруженості в суспільстві та спонукають населення до латентної (відсутність бажання мати дітей, розлучення, алкоголізм, наркоманія, поширення ВІЧ тощо) та відкритої (самогубства, міграція, злочинність, акції протесту, масові заворушення, революції тощо) форм реагування.

Повністю погоджуємося з цим твердженням, при цьому зауважимо, що ця схема є дуже вдалою та її доречно додати до першого наукового результату – обґрунтування теоретико-методологічних засад державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру.

3. В третьому розділі під час розроблення механізму моніторингу кризових явищ соціально-економічного характеру, а саме його складової – механізму оцінювання кризових явищ соціально-економічного характеру здобувач на стор. 212 в таблиці 3.4 навів модель поведінки органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та сил охорони правопорядку за рівнями загроз соціально-економічного характеру, де один рядком показана поведінка органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування за рівнями загроз, а іншим – поведінка сил охорони правопорядку.

На наш погляд, дисертаційне дослідження тільки б виграло, якщо б здобувач відокремив повноваження органів виконавчої влади від органів місцевого самоврядування за визначеними рівнями загроз та навів їх окремими рядками в таблиці 3.4.

4. У четвертому розділі на рис. 4.1 (стор. 261) обґрунтовано структурну схему комплексного механізму державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру, до складу якого входять чотири основні механізми: 1) превентивний механізм державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру; 2) механізм взаємодії органів державної влади з громадськістю під час врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру; 3) механізм взаємодії сил охорони правопорядку з місцевою владою під час врегулювання кризових явищ; 4) механізм державного врегулювання кризових ситуаціям за масовою протестною участю населення.

У схемі комплексного механізму державного врегулювання схематично прослідковується підпорядкованість від першого механізму до четвертого. Однак, на наш погляд, доречніше було б, на наш погляд, другий та третій механізм поставити на один рівень, так як вони є спорідненими механізмами взаємодії.

5. Привертає увагу підрозділ 5.4 дисертації – удосконалення системи підготовки фахівців з моніторингу та врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру, що наведений на стор. 356 – 374. Здобувач доводить, що проведені дослідження дозволяють вдосконалити підготовку фахівців для роботи в групах моніторингу та врегулювання кризових явищ до дій у різноманітних ситуаціях.

Однак, необхідно зазначити, що автору доречно було б визначити, в яких навчальних закладах можливо проводити підготовку цих фахівців, чи хоча б визначити рівень акредитації цих навчальних закладів.

Висловлені зауваження носять переважно рекомендаційний та дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи. Вони не знижують наукової і практичної цінності отриманих результатів.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Сергія Вікторовича Беляя «Механізми державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру в Україні»

написана на актуальну тему. Дослідження має завершений характер, результати якого дозволяють вирішити актуальну науково-практичну проблему теоретичного обґрунтування методологічних засад і практичних рекомендацій щодо розроблення нових та удосконалення існуючих механізмів державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру в Україні. Отримані наукові результати, висновки і пропозиції обґрунтовані й достовірні, є новими, мають вагомe теоретичне і практичне значення, відрізняються стилем викладу, логічністю та послідовністю.

Оформлення та зміст дисертаційної роботи «Механізми державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру в Україні» відповідає вимогам пункту 10 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567, а саме: є завершеною кваліфікаційною науковою працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати в галузі державного управління, які розв'язують конкретну наукову проблему, а її автор – Бєлай Сергій Вікторович – заслуговує присудження наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління.

Офіційний опонент

професор кафедри регіонального управління, місцевого самоврядування та управління містом Національної академії державного управління при Президентіві України, д.держ.упр., професор

О.І. Васильєва

Вчений секретар Національної академії державного управління при Президентіві України, д.держ.упр., професор

А.П. Рачинський